

Ion Copoeru
Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca

TEZA DE ABILITARE

REZUMAT

Începând cu teza de doctorat, care tratează conceptele de sens noematic și modificare intențională în primul volum al *Ideen...* a lui Husserl, cele mai semnificative rezultate ale cercetărilor mele s-au situat în sfera teoriei fenomenologice a constituirii. Analizele constitutive au ca obiectiv descrierea și elucidarea variatelor forme ale obiectivității. După mai bine de un deceniu de investigații fenomenologice, principala problema pe care acestea o ridică se referă la capacitatea lor de a da seamă de modurile în care subiectul se manifestă și funcționează, precum și de capacitatea lor de a descrie și elucidate fenomene singulare ale timpului nostru.

Am sistematizat rezultatele cercetărilor proprii în două mari grupe: primul se referă la aspecte fundamentale ale teoriei constituirii, în timp ce al doilea “aplică” metoda fenomenologică la diferite teme. Astfel, prima secțiune a tezei, intitulată “Constituire transcendențială, deschidere și transformare”, se ocupă de teme legate de constituirea fenomenologică pluri-stratificată a obiectivității în scrierile lui Husserl și încearcă să furnizeze un răspuns preliminar la întrebarea: cum devine obiectivă și intersubiectivă evidența subiectivă și egologică? În acest scop, descrierea celor mai elementare niveluri ale constituirii contribuie la aducerea la lumină a unei scheme genetice « universale » care capturează forma și conținutul experienței pure potrivit unor dimensiuni complet noi. Este subliniat, astfel, faptul că geneza obiectivității la Husserl depinde de întreg “sistemul constituirii”.

Elementul cheie al constituirii fenomenologice este, din această perspectivă, modul în care o unitate (sensibilă) se constituie în ciuda eterogenității câmpurilor senzoriale și ale infinității (potențiale) a seriilor multiple de aparențe sensibile. Pe de o parte, constituirea fenomenologică se încheie cu apercepția completă a “obiectului transcendent”, dar pe de alta ea

implică a percepții multi-stratificate genetic și, în consecință, un sistem a perceptiv infinit, care poate fi văzut și ca habitus.

Prin dezghiocarea graduală a straturilor experienței, analizele constitutive scot la iveală nu numai obiectul transcendent, ci și realitatea transcendent a subiectului, ca subiect care vrea, acționează etc. “Lumea aparențelor” devine o “lume a spiritului”, animată și structurată de interese (practice, apoi teoretice) ale unor persoane determinate și ale unor comunități de persoane. Ea apare, în cele din urmă, ca o lume a sensului, adică susceptibilă de a primi noi dimensiuni ontologice. Lumea se revelează atât ca o lume constituită, cât și ca o “ordine a lumii ” (R. Bernet) deschisă, iar subiectul (uman sau non-uman) ca o o putere de a se inscrie în ordinea lumii, nu numai ca și locuitor al lumii, ci mai ales ca în calitate de co-participant la liniile ei de forță, la constrângerile ei și la libertățile ei. Ca subiecți, suntem mereu integrați într-o rețea de nevoi și preocupări, într-un schimb continuu cu mediul nostru înconjurător. Fie că luăm în considerare satisfacerea nevoilor vitale, fie că rămânem prizonieri ai rutinei, lumea vieții cotidiene este caracterizată printr-un soi de urgență care alternează cu perioade de calm: o monotonie ritmată. Conceptul de normativitate – o altă preocupare majoră a acestei cercetări – va fi astfel explicat prin luarea în calcul a modurilor în care subiectul individual face față urgenței cotidiene văzut ca prototip al capacității de a negocia diferite forme de impunere. Viața cotidiană va apărea astfel ca o formă de putere transformativă.

A doua secțiune va fi consacrată investigațiilor aflate la răspântia fenomenologiei constitutive și științelor umane și sociale. Ipoteza care se găsește la baza primului ei capitol este că înțelegerea schutziană a a normativității deschide o perspectivă fenomenologică inovatoare asupra legii și practicilor juridice dintr-o societate modernă judiciarizată. Astfel, descrierile fenomenologice trebuie să fie dublate de o abordare practic-hermeneutică. Interpretarea textelor legale nu exclude interogarea textelor ca având un tip special de validitate, exprimată cu precădere în contexte practice și experiențiate în mod concret-practic. Convingerea mea că hermeneutica juridică, susținută de o practică subiectivă a rațiunii (dezvăluită cu ajutorul fenomenologiei) este capabilă să genereze punctul de vedere intern al legii și să arunce o lumină asupra actului însuși de judecare (în sens legal sau logic).

Atribuind subiectului (transcendental sau nu) un loc central în înțelegerea practicilor din societatea noastră poate avea un impact semnificativ nu numai asupra reconstrucției celor înalt

formalizate, ci chiar asupra modurilor de conceptualizare a lor. În al doilea capitol îmi îndrept atenția spre acele moduri de investigare fenomenologică care ne-ar putea conduce și ar descrie experiența adicției, pentru care propun un cadru analitic bazat pe trei mari perspective fenomenologice: descriptivă, genetică și inter-relațională. Aduc argumente în sprijinul unei definiții a adicției care nu face referire la o formă de eșec, psiho-somatic sau existențial, și care, în consecință, nu încurajează “judecarea” oamenilor. Putem vorbi, dimpotrivă, de nevoia de a adopta o definiție a adicției care să aibă în centrul ei ideea de a împuternici (*empowering*) oamenii, de a reconstrui capacitatea lor de a lua decizii cu privire la propria viață.

Sprijinindu-mă pe expertiza dobândită atât în domeniul fenomenologiei, cât și al conducerii unor proiecte de etică profesională în cadrul unei abordări trans-disciplinare, în capitolul al treilea discut nevoia și posibilitatea de a (re)insera o dimensiune etică în practicile profesionale. Asumând teza ca există o corelație între pozitivismul practicii și conformismul moral, capacitatea individuală de a delibera în chestiuni legate de etică este văzută ca antidot la răspândirea comportamentelor de tip birocratic. Această sarcină implică înainte de toate reevaluarea metodelor descriptive și prescriptive în etica profesională.

Problemele etice nu aparțin numai interiorității individului; ele pot și sunt rezolvate de indivizi în confruntarea lor cu instanțe morale externe (publice) pe care aceștia le recunosc ca valide în acord cu anumite moduri acceptate de raționare. Având de a face cu probleme morale, cu deosebire în organizații, individul este împins în afara limitelor sale și încurajat să ia în considerare punctul de vedere al celorlalți; el părăsește, astfel, pentru moment propria poziție și empatizează cu alte ființe umane. La un moment dat, el realizează că, de exemplu, angajat și manager, ca, de altfel, și alte ierarhii și roluri, scrise sau nu, nu sunt decât construcții sociale; că în spatele lor sunt de fiecare dată alți oameni, subiecți încarnați și aflați într-un schimb infinit de idei și sentimente, prin intermediul cărora ei reconstruiesc permanent lumea în care trăiesc.